

Nota van toelichting

Numer.: 24Tl019	Kerkrade, 22 mei 2024
-----------------	-----------------------

Behorend bij ontwerpbesluit nummer: 24Rb019

Onderwerp

Uitvoeringsplan gemeenschapshuizen

Beslispunten

1. In te stemmen met de inhoudelijke richting van het Uitvoeringsplan gemeenschapshuizen;
2. In te stemmen met de financiële dekking voor 2025 vanuit de Reserve Sociaal Domein.

Inleiding

In december 2022 is door de gemeenteraad het beleidskader gemeenschapshuizen vastgesteld:

1. Het beleid met betrekking tot het actief ondersteunen van het genoemde zestal gemeenschapshuizen¹ wordt gecontinueerd.
2. De sociale doelstelling staat voorop en in het teken van het leveren van bijdragen aan het realiseren van vitale wijken, met een hoge mate van sociale cohesie, een actief verenigingsleven en inwoners die elkaar dichtbij huis (kunnen) ontmoeten en op betekenisvolle wijze meedoen aan de lokale samenleving.
3. Commerciële activiteiten zijn primair ondergeschikt aan en/of een afgeleide van de sociale doelstellingen.
4. Commerciële activiteiten zonder directe link met de sociale wijkdoelstellingen hebben primair een financiële doelstelling en vinden, daar waar de sociale agenda het toelaat, op juridisch rechtmatige wijze plaats.
5. Gemeenschapshuizen hebben een vooraanstaande rol en functie in “de kanteling van het programma VIE naar de wijken”, “de decentrale implementatie van inwonersparticipatie”, “de implementatie van het gebieds- en wijkgerichte werken” (gekanteld werken, Omgevingswet) en “de lokale opdrachtverstrekking, organisatie en inrichting van de ambulante begeleiding en dagactiviteiten Wmo en Jeugdhulp”.
6. Het uitvoeringsbeleid gemeenschapshuizen doet passende voorstellen, daar waar nodig op het niveau van het individuele gemeenschapshuis, voor de organisatie, inrichting en invulling van de reeds geïnventariseerde specifieke aandachtspunten als “beheer en exploitatie”, “bestuurskracht”, “energielasten” en “onderhoud en duurzaamheid”.

Na de vaststelling van het beleidskader, is in opdracht van het college het project gemeenschapshuizen van start gegaan. Na een aftrap met alle besturen van de gemeenschapshuizen, is in 2023 gewerkt aan de ontwikkeling van de dashboards gemeenschapshuizen. De dashboards zijn gepresenteerd tijdens de informatiebijeenkomst voor raads- en commissieleden op 21 november 2023.

Vervolgens is in opdracht van het college gewerkt aan het uitvoeringsplan gemeenschapshuizen, hetgeen nu ter besluitvorming voorligt. Bij een positief besluit wordt in de resterende maanden van 2024 gewerkt aan de invoering van het nieuwe uitvoeringsbeleid gemeenschapshuizen, dat ingaat op 1 januari 2025.

Gedurende het volledige project is de gemeente begeleid door de Hospitality Group, wat geresulteerd heeft in een Eindrapport waarin een uitgebreide advisering is opgenomen. Dit advies vormt de onderlegger voor het voorgestelde uitvoeringsplan. Het Eindrapport en het Uitvoeringsplan zijn als bijlage opgenomen.

¹ Westhoes, Sjevemethoes, Patronaat, Sjaaterhoes, Catharinahoes, Socioproject.

Doelstelling

Een toekomstbestendige vorm van beheer en exploitatie van de Kerkraadse gemeenschapshuizen, inhoudelijk passend binnen het beleidskader zoals vastgesteld door de gemeenteraad.

Argumenten

Binnen de uitgangspunten van het beleidskader is gewerkt aan het voorliggende uitvoeringsplan. De voorstellen met betrekking tot de organisatorische invulling van het beheer zijn het resultaat van de gevoerde discussies in de projectgroep en de klankbordgroep. In de projectgroep is samengewerkt door de interne stakeholders vanuit de diverse beleidsterreinen, terwijl in de klankbordgroep de externe stakeholders vanuit de besturen van de gemeenschapshuizen, de Adviesraad Maatschappelijke Ondersteuning (AMO) en de welzijnsinstelling Impuls betrokken zijn. Verder zijn ook de opgehaalde meningen in de informatiebijeenkomst met de raads- en commissieleden en het uitgebreide traject burgerparticipatie meegenomen.

Uit de dashboards gemeenschapshuizen bleek in 2023 reeds het volgende beeld, zoals ook gepresenteerd aan het college en de raad. Het Westhoes, Sjevemethoes en Socioproject vervullen een grote maatschappelijke functie. Een breed pakket aan activiteiten voorziet in deze gemeenschapshuizen in een groot deel van de maatschappelijke opgave in de wijk. Voor het Catharinahoes en het Patronaat geldt dat de match tussen de maatschappelijke opgave in de wijk en de maatschappelijke functie van het gemeenschapshuis in veel mindere mate aanwezig is. De accommodaties Westhoes, Sjevemethoes en Socioproject hebben een toekomstbestendige beheer- en exploitatieopzet, waarbij aangemerkt moet worden dat de negatieve exploitatiesaldi van het Westhoes en Sjevemethoes, in de huidige meerjarenbegroting tot en met het jaar 2024, financieel gedekt worden door de gemeente Kerkrade. Overigens moet hierbij worden opgemerkt dat een gemeenschapshuis dat voornamelijk een sociaal-maatschappelijke functie dient, in principe geen positief exploitatiesaldo kan hebben. De in deze locaties georganiseerde activiteiten dienen een maatschappelijk doel en zijn daarmee doorgaans niet winstgevend. De voormalige besturen van het Patronaat en Catharinahoes zijn reeds opgehouden te bestaan, waarmee deze gemeenschapshuizen momenteel geen toekomstbestendige beheer- en exploitatieopzet hebben. In deze gemeenschapshuizen is momenteel sprake van een vorm van semi-commercieel beheer, daar de gemeente hier, onder voorwaarden, samenwerkt met een commerciële exploitant. De maatschappelijke openstelling van deze gemeenschapshuizen, voor de aldaar gehuisveste verenigingen en sociaal-maatschappelijke organisaties, wordt financieel gedekt door de gemeente Kerkrade. Het Socioproject wordt kostendekkend geëxploiteerd door de Sport- en Cultuurstichting Eygelshoven. Voor het Sjaaterhoes geldt dat de maatschappelijke functie onbekend is, daar het stichtingsbestuur heeft besloten niet deel te nemen aan het onderzoek. Het Sjaaterhoes wordt, behoudens incidentele subsidies, kostendekkend geëxploiteerd door de Stichting Gemeenschapshuis Terwinselen. Deze stichting oriënteert zich verder op de toekomst.

Inwoners geven aan het belangrijk te vinden dat gemeenschapshuizen gelegenheid bieden tot ontmoeting, door het organiseren van diverse activiteiten en door het bieden van ruimte aan het verenigingsleven. Gezien de grote bijdrage van het Westhoes, Sjevemethoes en Socioproject aan de maatschappelijke opgave in de wijken, wordt het van belang geacht de maatschappelijke functie van deze gemeenschapshuizen te behouden. Daarnaast is het, in lijn met de maatschappelijke opgave in de wijk Kerkrade-Oost, wenselijk om de maatschappelijke functie van het Patronaat en Catharinahoes nadrukkelijk te versterken. Daarmee wordt tevens aangesloten bij het Ambitieplan Kerkrade-Oost en de Regiodeal, met als doelstelling het welvaarts- en welzijnsniveau van de inwoners in Kerkrade-Oost te verhogen. Gemeenschapshuizen met een primaire focus op een sociaal-maatschappelijke programmering kunnen hier fundamenteel aan bijdragen, zoals we reeds ervaren in het Westhoes, Sjevemethoes en Socioproject. Door in gemeenschapshuizen ruim baan te geven aan een sociaal-maatschappelijke programmering, wordt een nadrukkelijke bijdrage geleverd aan de positieve gezondheid van inwoners van de wijk. Tot slot wordt hierbij ook de verbinding gelegd met het gebiedsgericht werken. In de gemeenschapshuizen kunnen de randvoorwaarden hiertoe worden gecreëerd, door hier ruimte aan te bieden. Gemeenschapshuizen maken hiermee deel uit van de zorg- en welzijnsinfrastructuur van Kerkrade, mede door als uitvalsbasis te dienen voor professionals in deze vakgebieden.

Om voornoemde redenen wordt sociaal-maatschappelijk beheer als uitgangspunt gehanteerd voor de gemeenschapshuizen Westhoes, Sjevemethoes, Patronaat en Catharinahoes. Om het sociaal-maatschappelijk beheer in de gemeenschapshuizen Westhoes, Sjevemethoes, Patronaat en Catharinahoes vorm te geven, kan worden aangehaakt bij de bestaande facilitaire organisatie van welzijnsinstelling Impuls. Impuls vervult deze taak reeds naar tevredenheid in het Westhoes en het Sjevemethoes. In de opzet van het beheer worden de reeds opgedane ervaringen en de daarmee bekende diverse succesfactoren alsook de faalfactoren van de gemeenschapshuizen als basis genomen. De rol van Impuls bij het beheer en de exploitatie van de gemeenschapshuizen wordt uitgebreid en gestandaardiseerd. Daarnaast wordt gestreefd naar het instellen van een programmagroep in de vier gemeenschapshuizen, die verantwoordelijk is voor de programmering van het betreffende gemeenschapshuis. Deze programmagroep bestaat uit betrokken inwoners uit de buurten enerzijds, en vertegenwoordigers van de maatschappelijke instellingen die de accommodatie als thuisbasis hebben anderzijds. Een overkoepelend gremium, bestaande uit vertegenwoordigers van de verschillende programmagroepen en voorgezeten door de gemeente, draagt zorg voor de onderlinge afstemming tussen de programmagroepen. Dit om successen te kunnen delen en ervaringen met elkaar uit te wisselen, maar ook om te waarborgen dat de gemeenschapshuizen zich ontwikkelen binnen het beleidsmatige kader voor het sociaal domein van de gemeente en haar sociaal-maatschappelijke partners.

Het Socioproject en Sjaaterhoes zijn eigendom van en worden beheerd door de Sport- en Cultuurstichting Eygelshoven en de Stichting Gemeenschapshuis Terwinselen. Beide gemeenschapshuizen staan daarmee op enige afstand van de gemeente. Het voorstel is om deze werkwijze niet aan te passen. Het Socioproject draait goed, terwijl het Sjaaterhoes zich momenteel oriënteert op de toekomst. Verder bestaan er in Kerkrade enkele kleinschalige buurtvoorzieningen, zoals buurtkamers. Deze kunnen een waardevolle toevoeging zijn op het aanbod van de gemeenschapshuizen, bijvoorbeeld wanneer de buurtvoorziening zich bevindt in een meer perifeer gebied, of wanneer deze zich richt op activiteiten die een nadrukkelijke toevoeging vormen op het aanbod in de gemeenschapshuizen. Het college beoordeelt op individueel niveau en op basis van de toegevoegde waarde van het initiatief, in hoeverre het deze kleinschalige buurtvoorzieningen wenst te ondersteunen.

Kanttekeningen

Gedurende het project zijn uiteraard ook alternatieve scenario's onderzocht en besproken met de projectgroep en de klankbordgroep. Een tweetal alternatieven valt hierbij met name te onderscheiden. Allereerst kan gewerkt worden met een vorm van semi-commercieel beheer, zoals nu reeds plaatsvindt in het Patronaat en Catharinahoes. Echter leert de ervaring dat, zoals in 2023 gepresenteerd, deze vorm van beheer onvoldoende ruimte biedt aan een sociaal-maatschappelijke programmering. Een commerciële exploitant is tenslotte voornamelijk gebaat bij activiteiten met een verdienmodel. Maatschappelijke activiteiten zijn dit nadrukkelijk niet. Gezien de grote uitdagingen in de wijk Kerkrade-Oost is een vorm van semi-commercieel beheer daarmee niet voor de hand liggend. Een ander, verdergaand, alternatief is het afstoten van één of meerdere gemeenschapshuizen. Echter bieden de gemeenschapshuizen huisvestingsmogelijkheden voor het verenigingsleven. Gezien het belang dat hieraan gehecht wordt, is ook dit alternatief op dit moment niet voor de hand liggend. Tevens zou hiermee een belangrijk wijkpunt verloren gaan, dat met een goede sociaal-maatschappelijke programmering van grote waarde kan zijn voor het welzijn van de wijkbewoners. Voor Bleijerheide geldt overigens wel dat aangehaakt kan worden bij de toekomstige IKC-ontwikkelingen aldaar. Het grondgebied van het Patronaat zou in dat toekomstige scenario een alternatieve bestemming kunnen krijgen.

Uit het traject burgerparticipatie blijkt dat inwoners waarde hechten aan de organisatie van feesten en partijen van persoonlijke aard in de gemeenschapshuizen. Hier zitten echter enkele haken en ogen aan, voornamelijk op het gebied van rechtmatigheid. Het college onderzoekt in de loop van 2024 nader of, en zo ja, in welke mate en onder welke voorwaarden hierin voorzien kan worden in de gemeenschapshuizen. Hierbij wordt ook integraal de verbinding gelegd met het bredere vraagstuk paracommercie, zoals dit bijvoorbeeld ook in de sportkantines speelt.

Financiën

Door 'aan de voorkant' in te zetten op preventie middels het aanbod van voorliggende voorzieningen, zoals de sociaal-maatschappelijke programmering in gemeenschapshuizen, wordt getracht hoge financiële lasten 'aan de achterkant', via een beroep op de wettelijke voorzieningen, te voorkomen. Investeren in gemeenschapshuizen staat daarmee voor investeren in preventie en in wijkgericht werken. Dit dient een breed spectrum aan doelen binnen het sociaal domein, maar ook daarbuiten, waarbij onder meer te denken valt aan gezondheid, sociale cohesie, armoede en schulden, leefbaarheid en veiligheid.

Op basis van het voorliggende uitvoeringsplan gemeenschapshuizen is door de Hospitality Group een exploitatiebegroting opgesteld. Uit de exploitatiebegroting volgt een geraamd negatief resultaat van € 401.200,- in 2025. Het college stelt voor om dit geraamde exploitatietekort in 2025 financieel te dekken vanuit de Reserve Sociaal Domein. Voor de periode na 2025 gaat het college gesprekken aan met stakeholders, zoals woningcorporaties, om de mogelijkheden tot medefinanciering te verkennen.

Communicatie

Op passende momenten wordt gecommuniceerd over het beleid gemeenschapshuizen, mede in relatie tot het uitgevoerde traject burgerparticipatie.

Burgerparticipatie

Inwoners en andere betrokken stakeholders zijn in het kader van burgerparticipatie meegenomen op het niveau: Adviseren.

Een breed traject burgerparticipatie heeft plaatsgevonden, mede dienend als proeftuin in het kader van de ambities en de visie van de gemeente Kerkrade op het gebied van burgerparticipatie. De inwoners van Kerkrade zijn in dit traject meegenomen door de inzet van de Gemeenteteiler en door het voeren van individuele gesprekken. De structurele gebruikers van de gemeenschapshuizen zijn middels een vragenlijst in de gelegenheid gesteld om te reageren. De uitkomsten van dit traject zijn meegenomen in het Eindrapport van de Hospitality Group. Verder is, zoals eerder beschreven, tijdens het project gemeenschapshuizen gewerkt met een klankbordgroep, bestaande uit een afvaardiging van de besturen van de gemeenschapshuizen, de AMO en de welzijnsinstelling Impuls. De klankbordgroep is in de verschillende fases van het project bijeengekomen om te adviseren over het beleid gemeenschapshuizen. Deze adviezen zijn meegenomen in het Eindrapport van de Hospitality Group. Tot slot heeft ook de AMO als zijnde zelfstandig adviesorgaan een positief standpunt ingenomen over het voorliggende uitvoeringsplan.

Uitvoering

Bij een positief besluit door de gemeenteraad wordt in de tweede helft van 2024 uitvoering gegeven aan het voorstel, waarbij wederom de in- en externe stakeholders betrokken worden.

Gezondheid en Vitaliteit

Het bijdragen aan gezondheid en vitaliteit in de wijken is één van de belangrijkste kerntaken van een gemeenschapshuis. Gemeenschapshuizen zijn bij uitstek de plek waar 'meedoen voor en door de wijk' vorm en inhoud kan worden gegeven. De kwetsbare doelgroepen inwoners kunnen op deze manier blijven meedoen in onze lokale samenleving. De gemeenschapshuizen bieden de ruimte voor diverse (voorliggende) activiteiten op het welzijnsvlak, waarmee ze een bijdrage leveren aan positieve gezondheid en het sociale netwerk van mensen. Tot slot bieden de gemeenschapshuizen verenigingen huisvestingsmogelijkheden tegen sociale tarieven, waarmee het Kerkraadse verenigingsleven gestimuleerd wordt.